

Yhteinen tiedejulkaiseminen

ALEKSI LOHTAJA & TUOMO ALHOJÄRVI

Ei liene uusi virsi, että tieteellinen julkaiseminen suomeksi on vuosi vuodelta haastavampaa. Kirjoittajat, toimittajat ja vertaisarvioijat tekevät työtään pääosin vapaaehtoisesti, korvauksetta ja muun työn ohessa. Samaan aikaan institutionaalinen tuki suomeksi tehtävälle tiedejulkaisemiselle on riittämätön. Kasvavat paino- ja jakelukulut, avoimesta julkaisemisesta seuraava tilaajamäärän pienentyminen, avustusten asteittainen pienentyminen ja erityisesti toiminnasta saatava akateeminen meritointuminen – tai pikemminkin sen puute – asettavat jo ennestään pienet resurssit koetukselle. Valitettava tosiasia – ja/tai itseään toteuttava trooppi – on, että tutkijat joutuvat miettimään entistä tarkemmin, kannattaako omaa aikaansa käyttää suomeksi tehtävän tiedejulkaisemisen talkoisiin.

Myös *Tiede & edistys*ssä on syksyn aikana pohdittu tiedejulkaisemisen lattiatasoa, kun lehdelle on haettu uutta päätoimittajaa. Kaava on edennyt tiedelehdille tuttuun tapaan: lehden tulevaisuus koetaan hyvin tärkeänä asiana, ja ajatuksia, toiveita ja kriteerejä lehden uudesta suunnasta on monella paljon. Samaan aikaan halukkaita itse tehtävään on niukasti. Ei sillä, etteikö työn tekeminen kiinnostaisi, mutta tuotantomuoto haraa vastaan. Harvan aineellinen toimeentulo kostuu päätoimittajuudesta, eikä CV:n päivityksellä – tai tieteen ja edistysen hengellä – ruokita nälkäisiä suita. Parempia

aikoja saataneen odotella – ottaen huomioon ”vallankumouksellisen liikkeen reaalisesti räjäjäinen tila” (Toiviainen 1986, 83) – joten jotakin on keksittävä kumouksia odotellessa.

Tilanne pakottaa katsomaan julkaisemisen resursointia uudesta näkökulmasta. *Tiede & edistys* onkin siirtymässä vuonna 2026 uudelleen päätoimittajien työryhmämalliin, jossa vastuu lehden toimittamisesta on jaettu useammalle tekijälle. Jaetun päätoimittajuuden kautta on toivottavasti mahdollista jakaa päätoimittajien työtaakkaa ja samalla vahvistaa myös prosessuaalisempaa ja entistäkin keskustelelevampaa otetta lehden toimitustyössä.

Päätoimittajien työryhmämalli on toki ensisijaisesti käytännöllinen tapa organisoida lehden vetovastuuta, mutta sen kautta voi ajatella myös akateemisessa kustantamisessa tapahtuvia laajempia muutoksia ja päätoimittajien laajentunutta työkenttää: on hoidettava lehden jutturotaatiota vertaisarvioprosesseineen, koordinoitava toimituskunnan ja -neuvoston työskentelyä, hankittava kirjoittajia ja ideoitava teemakokonaisuuksia, hallinnoitava huonosti toimivaa Journal.fi-alustaa, puhuttava avoimen julkaisemisen puolesta, suunniteltava ja toteutettava tiedeviestintää sekä hankittava julkaisulle rahoitusta. Kaikki tämä tapahtuu käytännössä korvauksetta ja muun työn ohessa.

Silti kriisitunnelmien suhteen on oltava tarkkana. Kertomukset alati vaikeutuvista oloista ovat monella tapaa paitsi itseään toteuttavia, myös harhaan johtavia: lehdellä ei ole ollut koskaan kontekstinaan sellaista yhteiskuntaa, joka ei olisi sille ongelma (vrt. esim. Noro 1997; Ojakangas 2007; Tuominen 2013; Haila 2015).

Tiede & edistyskellä on monet pullat hyvin uunissa – ja leipojia riittää. Kuten Yrjö Haila pääkirjoittaa numerossa 4/1996, ”lehti on monia virtoja yhteen kokoava pyörre, jota pitää koossa intellektuaalinen kiinnostus jännittäviä asioita kohtaan” (Haila 1996, 295). Sitoutuneet lukijat, kirjoittajat ja toimituskuntalaiset tunnistavat lehden erityislaadun ja vaivaavat sillä päätään. Päätoimittajien tukena on kullannarvoinen toimitussihteeri.

Uskomme, että päätoimittajien työryhmämalli on sekä tiedepoliittisesti että käytännön tasolla hyvä tapa käsitellä näitä kysymyksiä ja pohtia edelleen, millaista tieteellistä julkaisemista on Suomessa tehtävä juuri nyt. Suomalainen tutkijalähtöinen ja pienkustantaja-valtainen tiedejulkaiseminen on kansainvälisestikin katsoen harvinainen järjestely, jota sietää puolustaa.

Tiedämme jokainen, mitä työryhmytyöskentely pahimmillaan voi tarkoittaa. Mutta mitä se tarkoittaa parhaimmillaan, on tutkimisen arvoinen mahdollisuus. Ehkä työryhmässä tieteellinen tekstityö voi hetkittäin tuntua jopa hausekalta – hitto vie!

Tekstityön yhteiskunnallisen organisoitumisen käsittelyssä ovat kunnostautuneet myös lehden väistyvät päätoimittajat Ari Korhonen ja Katariina Mäkinen. Korhonen ja Mäkinen ovat viimeisen neljän vuoden aikana toimittaneet näkökulmiltaan hyvin runsasta, aidosti monitieteellistä julkaisua. Siinä sivussa päätoimittajat ovat erityisesti pääkirjoituksissaan käsitelleet tiedejulkaisemisen eri ulottuvuuksia poikkeuksellisen laaja-alaisesti. Ensimmäisessä pääkirjoituksessaan (Korhonen & Mäkinen 2022a) päätoimittajat asemoivat *Tiede & edistys*en tehtäväksi

nimenomaisesti monitieteellisyysyden tiedepoliittisten jännitteiden perkaamisen:

Kysymys monitieteellisydestä kytkeytyy oleellisesti siihen, minkälaisessa suhteessa tiede on yhteiskuntaan ja sen valtarakenteisiin. Tutkimusrahoituksen strateginen suuntaaminen ja tutkimuksen poliittinen ohjailu pakottavat kysymään, mitä tieteeltä kulloisessakin ajassa odotetaan ja miten yhteiskuntatieteet ja yhteiskunnallinen ajattelu löytävät paikkansa muuttuvissa institutionaalisissa ja taloudellisissa asetelmissa. (Korhonen & Mäkinen 2022a, 4–5.)

Jos tutkimukselta odotetaan yhteiskunnallista vaikuttavuutta ja se asettuu aina osaksi laajempia yhteiskunnallisia suhteita, on myös sen julkaisemisen organisoitumisen tavalla väliä. Korhonen ja Mäkinen ovatkin käsitelleet näitä kysymyksiä esimerkiksi vertaisarvioinnin (2022b), kustannustoimittamisen (2023a), tiedeviestinnän (2023b), tieteen rahoituksen (2023c), tiede-etiikan (2024a) ja tieteen kielen näkökulmasta (2024b).

Korhosen & Mäkisen päätoimittajakautta onkin leimannut tiedejulkaisemisen voimien ja voimattomuuksien analyysi (Korhonen & Mäkinen 2025). He ovat muistuttaneet kerta toisensa jälkeen tiedepoliittisen puheen katvealueista, tekstityön sotkuista ja hankaluuksista sekä tiedejulkaisemisen kriittisen toisinajjattelun tarkeydestä:

Jos kerran erilaiset haamat, nimettömiksi ja palkattomiksi jäävät kirjoittajat kummittelevat tutkimuksen talossa, niin miksi emme vain myöntäisi, että juuri tekstityö ja toimittaminen, laajassa mielessä kirjoittaminen ylipäätään, ovat sitä sotkuista toimijuutta, joka tiedejulkaisemista katsoessa jää huomaamatta. Tiedejulkaisemisen tuotantotiloihin voi aivan hyvin katsoa ja pysähtyä tutkimaan niiden viiskettä ilman että tieteen arvo ja asema siitä vaarantuvat. (Korhonen & Mäkinen 2023a, 9; ks. myös 2022b.)

Perinnön voisi kiteyttää niin, että etenkin yhteiskuntatieteellisesti painottuvassa monitieteellisessä julkaisussa tiedejulkaisemiseen ja laajemmin tiedepoliittikkaan liittyvää keskustelua ei tule

ajatella irrallaan lehden julkaisemasta sisällöstä, saati sitten julkaisuprosessista itsessään. Ne ovat ”olennaisesti kiistanalaisia” (Haila 2015). Ehkä uudenlainen päätoimituksen organisointi voi parhaimmillaan auttaa asettamaan näitä kysymyksiä peritystä ammentaen mutta uudessa asennossa.

Vaiva ei lopu, sen tiedämme jo. Mutta kysymys on, miten siitä tehdään yhteinen. Kuten Sakari Hänninen (1981, 5) lopettaa pääkirjoituksensa numerossa 1/1981: ”Kirjoitetaan vaikka Tiede ja edistykseen. Kaikki.”

*Tiede & edistys*ksen perustamisesta tulee vuonna 2026 kuluneeksi 50 vuotta. Myös juhlavuosi antaa mahdollisuuden lehden syntyhistorian ja jatkuvuuksien reflektioille (vrt. Hirvonen 2016). Yhtenä lehden pitkäaikaisena jännitteenä on ollut kysymys tieteen ja politiikan suhteesta. Vaikka ajatus ”tieteen politisoitumisesta” kuulostaa nykyisin kiusalliselta tai vähintäänkin kuluneelta iskulauseelta, voi lehden linjassa puolen vuosisadan ajalta nähdä kuitenkin jatkumon, jossa on pyritty, eri painotuksin, muistutamaan siitä, että tutkimus ei koskaan tapahdu yhteiskunnasta irrallaan.

Tiede & edistys on historiallisesti ollut alusta, jolla tutkimukseen liittyvä yhteinen käsitteellinen työskentely ja toisaalta siihen sisältyvät kiistat tulevat näkyviksi. Se on paikka, jossa tiedon paikantuneisuus, tieteenalojen paradigmojen ja tiede- ja yhteiskuntapoliittisten kantojen keskinäiset kytkennät ja ristiriidat kohtaavat ja törmäävät.

Kiitämme lämpimästi väistyviä päätoimittajia ja toivotamme uuden päätoimittajajoukon – Katariina Lipsasen, Pieta Päällysahon ja Ville Suurosen – tervetulleeksi lehden pariin. ■

KIRJALLISUUS

- Haila, Yrjö (1996) ”Pöllöjen hämärät lennot: T&E 20 vuotta”. *Tiede & edistys* 21:4, 293–296. <https://doi.org/10.51809/te.104460>
- Haila, Yrjö (2015) ”T&E – Kohta 40”. *Tiede & edistys* 20:1, 3–8. <https://doi.org/10.51809/te.105174>
- Hirvonen, Ari (2016) ”Tieteen ja edistysliitto”. *Tiede & edistys* 41:1, 3–9. <https://doi.org/10.51809/te.105209>
- Hänninen, Sakari (1981) ”Ikkunat auki!”. *Tiede & edistys* 6:3, 1–5. <https://doi.org/10.51809/te.103705>
- Korhonen, Ari & Mäkinen, Katariina (2022a) ”Monitieteisyys kriiseissä”. *Tiede & edistys* 47:1–2, 3–11. <https://tiedejaedistys.journal.fi/article/view/120080>
- Korhonen, Ari & Mäkinen, Katariina (2022b) ”Vertaisarviointi – kuria vai hoivaa?”. *Tiede & edistys* 47:3, 127–134. <https://doi.org/10.51809/te.122722>
- Korhonen, Ari & Mäkinen, Katariina (2023a) ”Kuka kustannustoimittaja? Tiedejulkaisemisen rakenteista ja toimijoista”. *Tiede & edistys* 48:4, 4–9. <https://doi.org/10.51809/te.143328>
- Korhonen, Ari & Mäkinen, Katariina (2023b) ”Tiedeviestinnän ajat ja paikat”. *Tiede & edistys* 48:3, 4–8. <https://doi.org/10.51809/te.138452>
- Korhonen, Ari & Mäkinen, Katariina (2023c) ”Tieteen ulkopuolisen rahoituksen vallasta”. *Tiede & edistys* 48:2, 4–12. <https://doi.org/10.51809/te.131967>
- Korhonen, Ari & Mäkinen, Katariina (2024a) ”Eettiset käänteet ja kontrollit: Tutkimusetiikka ja tieteellinen julkaiseminen”. *Tiede & edistys* 49:1–2, 4–9. <https://doi.org/10.51809/te.145776>
- Korhonen, Ari & Mäkinen, Katariina (2024b) ”Tieteen kieli ja käsitteellinen työ”. *Tiede & edistys* 49:3, 4–11. <https://doi.org/10.51809/te.148218>
- Korhonen, Ari & Mäkinen, Katariina (2025) ”Tiedejulkaisemisen voimat ja voimattomuudet”. *Tiede & edistys* 50:2, 4–11. <https://doi.org/10.51809/te.161657>
- Noro, Arto (1997) ”Aikakautemme diagnoosi T&E:n regulatiivisena periaatteena”. *Tiede & edistys* 22:1, 1–2. <https://doi.org/10.51809/te.104474>
- Ojakangas, Mika (2007) ”Takaisin kritiikkiin?”. *Tiede & edistys* 32:1, 42–47. <https://doi.org/10.51809/te.104875>
- Toiviainen, Seppo (1986) ”Suuri projekti ei ole ohi”. *Tiede & edistys* 11:2, 82–86. <https://doi.org/10.51809/te.103951>
- Tuominen, Miira (2013) ”Edistys!”. *Tiede & edistys* 38:1, 3–8. <https://doi.org/10.51809/te.105090>